

Minnesanteckningar

av

Carl-Erik Ståhlbom

1976 - 1985

h. förjämning:

7me i. Föräldrar, husbönder eller matmodrar
skola hädanefter ike gifva Brännvin eller ~~and~~
~~fl.~~ spis tillåta att pådant lemnas åt barn
eller ungdom, som ej ännu gått till skolan. Ja

Birger Trosell berättar

Elias Andersson berättar

Allis Svensson, född Ståhlbom berättar

En domedagspredikan

Solvestads vattenqata

Vid Birger Trosells bår

1846 9. 22 Mars uppräfsade Skogsvaktar Bard i Nora
 # Skinnat efter en af honom nyliken på Storsjön
 nära Larum skjutit. gammal Varg. Öronen af Skinnat
 afklipptes vid Barknästammens Kordit. Ut supra Th. Henstam
 i Norrborg - B. C. Th. Hantström

Minnesanteckningar:

Birger Trozell berättar: Hugo Blomqvist kom till affären i Hannäs 1850. Affären bestod av två ärvda hus som sammanfogats till Ett, vilka hade flyttats dit från andra platser.

Efter Blomqvistarna innehade Hjalmar Ståhlbom affären fram till 1916. En trappa med räck gick längs hela sidan mot vägen. Då fanns ~~ingen fanns~~ ingen veranda. Utmed vägen gick ett staket, som bönderna band sina hästar vid. Affären har en gång varit postorderfirma.

Efter Hjalmar Ståhlbom kom Karl Olovsson, som avlöstes av Erik Sandberg från Rumma, som var där ett år.

Därefter kom Frits Persson, som höll på till 1926. Persson var också resande för Nissens karameller, Norrköping; Persson var säl-
lan hemma i affären.

Helmer Nilsson från Skrikerum övertog affären 1926. Han efter-
träddes av Valdemarsviks Konsum 1943, som i sin tur efterträddes
av Åtvidabergs Konsum år(?). Berthold Hjalmarsson övertog affären
någon gång före 1960.

I Hjalmar Ståhlboms hus på andra sidan vägen hade systemen Alma ^{AFFÄR}
(senare fru i Bredal) innan hon gifte sig. Efter henne hade Hjalmar
affär i huset, som senare övergick till att bli Solvestad Poststation.
(Som framgår av ovanstående behövs mer datering.)

Elias Andersson, Larum berättar: Sockenmagasinet låg i Larum på
oppsidan av vägen i skogen intill Nygrensåkern, när man kommer från
söder. För rätten att få bränna "hembränt" i gårdarna, (som kan ha
skett i byanna ?), så skulle de gårdar, som fått denna förmån, lämna
som skatt ett kvantum säd, troligen råg, till sockenmagasinet.

När så våren kom delades såsäd ut från sockenmagasinet till de
behövande som inte hade såsäd, i första hand till de fattiga som
brödsäd.

Elias gård har haft kontrakt på brännvinspanna från 1700-talet;
kontraktet finns bevarat.

Sockenmagasinet revs 1893, och av detta togs det som gick att
använda till sockenmagasin vid Fredriksberg. I detta fanns ett rum
inrett för ett gift äldre par.

Vid Fredriksberg fanns också samtidigt ett ålderdomshem, som låg
bakom skolan, där nuvarande lekplatsen är belägen (delvis).

Vid bäcken mellan Storsjön och Önn fanns förr två "skvaltor"
(kvarnar). På dessa malde man gröpe åt djuren. Det var egentligen
två bäckar; en skvalta malde åt Nora, den andra åt Larumsbyn.
Troligen fick den som skulle ha malt, göra det själv? Skvaltorna
malde med underfall. Ingår Adolfsson från Larum har bevarat ett
nav av sten som minne av dessa kvarnar.

Elias den 18/2 1972: Nora och Larum hade var sin kvarn där bäck-
ken delade sig i utloppet från Storsjön till Önn. 1862 hade krono-
länsman/fjärdingsmannen Hanberg i Falla, Hannäs, tillskrivit
Larum och Röhäll, att de måste underhålla bron vid kvarnen, som
tillhörde dem.

I Syntorps by vid Gusum fanns förr en gubbe som borrade ur trä-
kärnan i stockar, så att dessa ihåliga stockar, eller mindre träd,
kunde användas som dåtidens vattenledningar.

Förr kokte man rödfärgen till husen hemma på gårdarna. Färgämnet
kom från Falu koppargruva. Det fanns en sockenkittel som lånades
ut; kan vara den som finns förvarad i nya kyrkans torn?

Likasa fanns en sockentriör som lånades ut, vilken nyttjades så
sent som under 1930-talet (jag har dragit dess vev många gånger).

11

Elias Andersson, Larum, forts.: Folke i Karlshov sjöng mycket bra, han hade en gång tjänat på Hägerstad. När sockentriören kördes från gård till gård, så följde Folke den som verkskötare.

Allis Svensson, född Ståhlbom, berättar: Folke bodde i Karlshov och hade fru och barn, och han rödfärgade pappa Carls loge 1915.

På äldre dar fick han gubbsjuka (prostatabesvär) och borrade då hål i ett horn (förmodligen ett kohorn) och pinkade genom det.

Han fick också dålig hörsel och bar då med sig en trätt, som han stack in i örat, när han pratade med folk, som han ville skulle tala i denna trätt. En gång hade han tappat denna trätt, som tydligen var försedd med någon slags bärrem; Allis som då var liten och på väg till skolan fick se tratten och blev mycket rädd, ty den låg där och såg ut som en svart orm

I Karlshov bodde senare en gubbe som hette Granat, som länge blev ihågkommen, inte för sin livsgärning utan för ett yttrande under stor vända; han led svårt av hämorojder och låg till sängs för detta, barnmorskan fru Ståhl var där, efterskickad för att om möjligt lindra hans plågor, han skrek då till henne i fullt raseri: "Gå ätter en kniv å skär därnet i arrsele!"

Bron över Spängerna var nedrutten före fars tid (född 1972) så han har aldrig gått på den. Men det fanns under en tid en man, som hette Tunholm, som rodde folk över Spängerna till kyrkudden eller till Hägerstad Slott, och för detta fick han 2 öre per gång. Denne Tunholm, som var gift, bodde i en liten stuga i södra spetsen av Ingelstalundstomten. Med tiden försvann stugan och ett torrdass byggdes på dess plats, så det var en jordplätt som blev väl nyttjad. (Här slutar Allis' berättelse om Tunholm) Men det finns mer att berätta och här följer ett avsnitt saxat ur "Ukna församlingsskrift och hembygdsbok 1983" där utgångspunkten är Stjälkhammars by i Ukna:

"Medan man vilade neranför den branta Sandbacken, kunde Matilda Dahlgren berätta om flera av de många innevånarna, som bodde i skogen uppe i bergen. Barnen fäste sig mest vid Blus-Anna. Hon hette Anna Ask och hade 'syfabrik' i sin lilla ryggåsstuga. Hon sydde arbetsblusar i blåtyg, och vintertid drog hon blusarna på en kälke över Storsjöns is och sålde till arbetarna vid Ed. Hon fanns alltid på plats när det var marknad vid Rännareslätt och i Helgenäs. Ibland följde hon med byborna när de gick över skogen till Hannäs för att handla. Walldéns hade en dräng som hette Karl-August. Även om han tjänade hela sitt liv på den gården, var han född i Hannäs, och han anförde oftast karavanen över Stjälkhammarsbergen. En gång hade Blus-Anna med sig en fästman hem till stugan. Han hette Tunholm och var litet stillsam och relativt arbetsobenägen. Men Anna kunde arbeta och tyckte om Tunholm. De uppsökte prästen för att ta ut lysning men nekades. Tunholm kunde inte försörja sig själv, och dog Anna, eller blev opasslig, skulle socknen få dra försorg om honom. Han var ju rätterligen Hannäsbo, och skulle så förbli resonerade församlingens herde. Blus-Anna lät sig inte nedslås utan satte prästen på plats med orden: 'Nåja, Herrens mor var bara trolovad, så då duger det åt Tunholm och mig, '"

Blus-Anna fick sin Tunholm, och genom honom kom Hannäs att berikas med ännu en duktig kvinna

13-09-1976. Elias Andersson, Larum i Hannäs, berättar:

En gången tids rastplats:

Hästäng i Larum, liggande bakom Elias' hage, i sin tur liggande bakom ladugården, var utsedd till rastplats för kronans hästar, då dessa kördes genom landskapet. På denna äng fick de möjlighet till att äta, vila och dricka från den källa, som även gav gården dess vatten. Källan liggande på ängen för hästarna fick därav namnet Hästängskällan.

Sockenmagasinet:

Sockenmagasinet låg mitt för Hästängen utmed allmänna vägen, till vänster på oppsidan av denna, när man kom från söder. Den låg i hagmark som sluttade mot vägen.

För rätten för gårdarna att få "bränna" brännvin, fick de gårdar i socknen, som hade denna förmån, årligen lämna en kvantitet säd till sockenmagasinet, troligen var det råg.

När våren kom, så delades säd ut till de behövande, som inte hade "såsäd", i "första hand" till de fattiga.

Elias gård hade haft kontrakt på brännvinspanna, d.v.s. lämna säd till sockenmagasinet, från 1700-talet.

Sockenmagasinet revs 1893, och av det rivna togs det som gick att använda till sockenmagasin vid skolan i Fredriksberg. I detta magasin, en tvåvåningsbyggnad fanns ett rum, avsett för ett gift, äldre par.

Vid Fredriksberg fanns också samtidigt ett ålderdomshem, som låg bakom skolan, där nuvarande lekplanen är belägen.

De två skvaltorna:

Vid bäcken mellan Storsjön och Önn (Önen) låg förr två "skvaltor" (kvarnar), på vilka man malde gröpe åt djuren. Vid bäckens utlopp i Önn delade bäcken sig till två bäckfåror. I den ena fåran hade Nora sin skvalta, och i den andra fåran hade Larumsbyn sin skvalta. Skvaltorna malde med "underfall". Troligen fick ägarna mala själva. Ingvar Adolfsson i Larum har bevarat en sten, som utgjort nav i en av skvaltorna.

1862 hade kronolänsman, fjärdingsman Hanberg i Falla, Hannäs, tillskrivit Larum och Röhäll. att de vid kvarnen skulle underhålla bron som tillhörde dem.

2

Elias Andersson, Larum, berättar.

Om gamla kyrkan:

Den branta backen upp till kyrkan gjorde, att man aldrig körde de döda med häst uppför backen, i stället bars kistorna upp av bårbärarna. Ibland hände det vid isgata, att bärarna halkade omkull och kanade baklänges med kistan nerför backen.

Något stall för hästarna fanns inte, utan dessa bands vid alarna nere vid ån. När det var blåsigt och kallt och körkarlen dröjde och hästarna frös, så förekom det att de "slet sig" och gick hem. Så fick körkarlen och medåkande göra detsamma. (Men det var nog bara nyttigt för dem, ty kyrkan var oeldad, så de frös redan där och behövde röra på sig; nedtecknarens reflektion.)

Det har funnits två klockstaplar, den första var hög, och grundstenarna efter den syns till höger om stora ingången (alltså åt söder, där den nuvarande lilla klockstapeln står). Denna den första klockstapeln ruttnade ned och ersattes av den nya.

Den andra och lägre stod utanför det nuvarande staketet och till vänster om gångvägen till stora ingången till kyrkan. (Enligt Birger Trozell så revs denna stapel och dess virke användes till byggandet av stugan Bolunda, utmed nya vägen vid Kolviken.

Teglet i gamla kyrkans fönster användes vid murandet av murstocken i Socken- och skolhuset 1887-1888, (vilket numera är kyrkan församlingshem).

Sockenhuset byggdes delvis av överblivet virke samt ställningsvirke efter den nya kyrkans färdigställande 1885, vilken invigdes den 1 advent samma år. Sockenhuset fick också en del virke från den gamla kyrkan.

Bror Lindahl, Botorp i Solvestad, hade en morbror, Seronsson, som med en medhjälpare byggde socken huset för summa av 800 kronor.

Den gamla kyrkans virke körde bönderna hem till sig, troligen efter köp av det, ett antagande som styrks av att taket såldes till hugade köpare. Taket bestod av ospontat virke med vattenrännor i underbräderna. Sågandet av detta virke tillgick så, att en sågare stod över stocken och drog upp och skjöt ned, och en sågare stod under stocken och drog ned och skjöt upp. (Man kommer här att tänka på en handdriven ramsåg.)

Elias fortsätter berätta om Gamla kyrkan: Varje by hade sina särskilda bänkar. En gång hade Elias mor i sällskap med en gumma i Värnäs (Bjärkebo) råkat sätta sig i fel bänk, de blev då genast motade till Larums-bänken.

Gamla kyrkans norrsida hade inga fönster, ty enligt den dåtida folktron kom allt otyg norrifrån, och man trodde att saknaden av fönster skulle försvåra otygets intrång. Därför delades kyrkan i en mansida och en kvinnosida. Kvinnorna fick sitta utmed norrsidan, ty om otyget, trots dess saknad av fönster, ändå kom in i kyrkan, så var kvinnorna närmast norrsidan och mest utsatta, det var självklart, att det skulle vara så, eftersom kvinnorna hade ett lägre värde. Detta var den förklaring som Elias hade hört.

Ottilia Magnet, Michigan, USA, född Sprint i "Sprintstället" i Hannäs, "gick och läste" i Gamla kyrkan 1885, sista året kyrkan var i bruk. Sprintstället låg till vänster om sandgropen och början av vägen, som går till torpen Lövdalen. Vårstad och Trostad. Endast Lövdalen har sina hus kvar. Sprintstället är rivet, men det finns en stenvägg på platsen, som kan ha varit husgrunden.

Ottilias föräldrar hette Karl...? och Stavfa Sprint. Modern var sömmerska, och Ottilia blev själv sömmerska och kom som vuxen att arbeta som sådan i Stockholm. Från Stockholm kom hon att utvandra till Amerika och gifte sig där med en farmare som hette Magnet. Hos dem på farmen arbetade en dräng, som hette August Andersson, som kom från torpet Betlehem i Larum i Hannäs. Betlehem tillhörde Elias gård. Alltså kom både Ottilia och drängen August från samma socken, Hannäs.

Denne August hade utvandrat 1892. Han avled hos Magnets omkring början av 1950-talet? Det innebär, att om han utvandrade vid 20 års ålder, så bör han vid sin död ha varit cirka 80 år. Eftersom han inte hade några anhängare i Amerika, så skrev Ottilia till pastor Östberg i Hannäs och meddelade dödsfallet, och för att få veta om hans anhängare och arvtagare.

Östberg gick då till Elias, eftersom denne kände den avlidnes anhängare i Betlehem. Besöket slutade med att Elias skrev till Ottilia och gav henne de uppgifter som hon efterlyste. Detta i sin tur ledde till en brevväxling mellan Elias och Ottilia. Härvid berättade Ottilia, som var mycket hembygdsintresserad, om Hannäs och folk där som hon varit tillsammans med. Elias var också mycket hembygdsintresserad, så de var två själar som möttes över Atlanten via brev. De brev som Elias fick, bevarade han noga. Hennes ögonvittnesskildring av Hannäs Gamla kyrka, om människor och händelser, är oersättliga för Hannäs hembygdsvänner. Det här skrivna är en upplysning om hur breven kommit till, med dessa bör läsas, för de talar bäst för sig själva.

Elias berättar om sockenstugan:

I nedre botten på sockenstugan låg en skolsal, den låg i husets mitt och var till för "småskolans" elever, klasserna 1 och 2. Till höger om de inträdande låg ett avlångt rum mellan skolsalen och gavelväggen. Detta var sammanträdesrummet för sockenstämmorna, uppbördssal för de skattskyldiga, undervisningsrum för konfirmanderna och kyrkans ungdomssamlingar.

Vid den andra sidan av skolsalen i undervåningen bodde först skraddaren Nygren i två rum.

I rummen i våningen över Nygren bodde då lärarinnan. I de motsvarande rummen i andra delen av övervåningen, över sammanträdesrummet och en del av skolsalen, kom så barnmorskan "fru Ståhl" och hennes man som var skraddare, och flyttade in. Men när fru Ståhl flyttade in där, så flyttade Nygren från sockenstugan, varvid lärarinnan, som bott över honom, flyttade ner.

Barnmorskan fru Ståhl, en storväxt, manhaftig men vänlig kvinna var mycket duktig med att sköta sår och bränna "dödkött". Med lapis brände hon livlöst kött i sår. Det var livlöst, då beröring av det döda köttet inte kändes. Hon tryckte en lapispinne intill det döda köttet, och det kändes inte. Men efter upprepade behandlingar under ett antal besök hos henne, försvann det döda köttet, känseln återkom och såret läkte. Jag, nedtecknaren, fick dödkött i höger fingertopp som pojke. Halva tumspetsen var skadad, känslolös med ett stort hål. Men fingret läkte, och till och med äret försvann så småningom.

Det gick mycket historier om fru Ståhl, ty hon var vad man kallar manhaftig och kunde ge dråpliga svar. Men mest berömd blev hon för sitt egenhändigt kokade och tillagade plåster, som blev kallat "fru Ståhls plåster. Med detta läkte hon även svåra sår, som i vår tid självklart skulle ha sytts av läkare. Plåstret påminde till utseende och konsistens om grankåda. Den allmänna meningen var den, som hon själv gav näring åt, att det var en naturprodukt, som hon själv samlade material till. Hon sa, att hon skulle omtala receptet, innan hon dog, men det blev aldrig gjort. Kanske överraskades hon av döden?

Hannäs präster har under årens lopp inte alltid bott i socknens prästbostad. Komminister Henrik Östberg var pastor i Hannäs åren 1920-1951. Han led av kronisk huvudvärk och hade för den skull hjälp av pastorsadjunkter, inte mindre än 28 stycken. De var nya präster, som hos Östberg gjorde sin praktiktjänst. Ibland var de ogifta och bodde då hos Östberg i prästgården, men var de gifta så fick de bo i andra hus i socknen. Här kan endast nämnas de tre sista husen som byggts för prästfamiljen.

Det första av de senare låg vid foten av kyrkkullen, vid vägen upp till Gamla kyrkan. Detta är rivet, men det finns ett fotografi av det, ett avlångt timrat hus. Detta hus var sista tiden i dåligt skick, och det berättas, att prästen fick ligga med paraply över sig i sängen, när det regnade nattetid. Elias Andersson berättar, att vid detta hus fanns ett solur av sten. Han berättar vidare:

Prästen Wätters far var kyrkoherde i Skänninge och tydligen mycket rik, ty när sonen blev präst i Hannäs, så byggde hans far den av oss kända prästgården nummer två, den som Östberg senare kom att bo i. Om Wätters far bekostade bygget helt eller delvis, visste inte Elis.

5

På Wätters tid fanns ingen prästgårdsarrendator å prästgården, utan prästen drev själv gården med hjälp av anställd. Det förklarar varför Wätter kunde åka herremässigt efter två egna, mycket vackra, hästar, de var svarta och påminde lite om fullblod. Elias maka, Mia, kände väl till detta, då hennes far som pojke var dräng hos Wätter.

Wätter var en stor sångare, Otilia Magnet har i ett av sina brev till Elias berättat, att hon, såsom sömmerska i Stockholm, hört honom sjunga på Operan (detta sedan han flyttat från Hannäs).

Elias minns en annan mera sorglustig episod: Werner Walléns far var knekt i Rumhult i Hannäs. En gång kom han hem från övningen i Karlskrona, samt därifrån medförande ett rende till Wätter. Bordet hos Wätter stod dukat med god mat, och Wätter ville bjuda Wallén på något för dennes besvär och frågade:

- Vad får jag bjuda på?

Men Wallén, som var van vid den ödmjuka seden, att bli krusad lite, menade, att han begärde inget, han hade så gärna gjort ändå det han hade gjort.

- Jaså, ja tack så mycket då, sa Wätter. Efteråt berättad Wallén om detta och slutade med: - Å ja som va så hungri.

Elias berättar om postdistributionen förr i Hannäs:

Posten kördes med häst från Valdemarsvik till Falerum. Postiljonen och hästen, eller hästarna, övernattade i Falerum och återvände till Valdemarsvik påföljande dag, den körde alltså post i retur.

På torsdagen varje vecka kördes ingen post med häst, men då förde Sprint (Sprintstället) posten från Falerum till Solvestads poststation, på sommaren med en dragkärra och på vintern med en skjutdrög. Han kallade kärran och drögen vid namn: Lydia och Hurtig. Vad som hette vad, kom inte Elias ihåg, men troligen var kärran Lydia, som lydigt följde Sprinten, och drögen var Hurtig, som gick hurtigt i utförsbackarna. När Sprinten om vintern kom i utföra vid Röelogsbacken (den stora backen förbi nu rivna logen) mot ålderdomshemmet, så hojtade han på drögen som till en häst: Ptroo! ptroo! Men drögen saktade inte in, utan han körde ofta omkull där.

Elias berättar att socknarnas pojkar hade öknamn på varandra: Sålunda talade man om Hannäse kalve, Ringarums vargar, Tryserums tratte och Ukna gunås.

1

7

Socken-kitteln och rödfärgskokningen:

Förr kokte bönderna själva rödfärgen hemma var och en på sin gård. Färgämnet kom från Falu Koppargruva. Socknen ägde då en socken-kittel, som lånades ut till dem som behövde den för rödfärgskokning.

Socken-triören:

Likaså fanns det en socken-triör (en handvevad rensmaskin för så-säden) som lånades ut.. Denna användes så sent som under 1930-talet (nedtecknaren av detta, har själv dragit dess vev många dagar, bl. a. i Solvestad Frälsegård, där hästarna "skenade" med den vid en transport, varvid stativ, cylinder och lådor kastades av vagnen, såsom när en självbindare kastar ifrån sig sädesneckerna, det var en dråplig syn, som jag aldrig glömt. Till sist fick körkarlen stopp på hästarna utan att någon olycka skedde, men minnet av det festliga låd-sprutet gläder mig fortfarande.

Elias fortsätter sin berättelse: I Karlshov i Solvestad bodde en man som hette Folke. Denne var under en tid verkskötare för sockentriören och följde den från gård till gård. Denne Folke var en mycket god sångare.

Allis Svensson, född Ståhlbom, Solvestad, berättar:

Folke bodde i Karlshov och hade fru och barn. Bl. a. rödfärgade han åt bönderna, han rödfärgade pappa Carls loge 1915.

På äldre dar fick han gubbsjuka (prostatabesvär) och borrade då hål i ett horn, förmodligen ett kohorn, och pinkade genom det. Han fick då även dålig hörsel och bar med sig en tratt, som han stack in i örat, när han talade med folk han mötte. Han bad då de mötande att tala i tratten. En gång hade han tappat denna tratt, som tydligen var försedd med en bär-rem. Allis som då var liten och på väg till småskolan, fick se tratten med bärremmen, som hon trodde var en orm, vilket skrämdde henne så att hon aldrig glömde det.

I Karlshov bodde senare en gubbe som hette Granat. Denne blev länge ihågkommen, inte för sin livsgärning utan för ett yttrande under stor vanda; han led svårt av hämorojder och låg en gång till sängs för detta. Då blev socknens barnmorska, fru Ståhl, som bodde i övervåningen i församlingshemmet, efterskickad för att försöka lindra hans plågor. När hon var hos honom, så skrek han, plågad av smärtan i fullt raseri: "Gå ätter en kniv å skär dän et i arssele!"

Rodd-servicen över sjön till Hägerstad slott:

Allis fortsätter berätta: Det fanns förr en man som hette Tunholm, som var gift och med sin fru bodde i en liten stuga i det södra och spetsiga tomthörnet på Ingelstalunds tomt. Efter deras död, revs deras stuga, och på dess plats byggdes ett torrdass. Denne Tunholm rodde med en eka folk från Solvestads-sidan över sjön till Hägerstads slott, och för detta fick han 2 öre per gång. (Här slutar hennes berättelse om Tunholm).

Men det finns mer att berätta om Tunholm och hans fru, och följande står att läsa i "Ukna församlingsskrift och hembygdsbok", där utgångspunkten är Stjälkhammars by i Ukna socken:

"Medan man vilade nedanför den branta Sandbacken, kunde Matilda Dahlgren berätta om flera av de många innevånarna, som bodde skogen uppe i bergen. Barnen fäste sig mest vid Blus-Anna. Hon hette Anna Ask och hade 'syfabrik' i sin lilla ryggåsstuga. Hon sydde arbetsblusar i blåtyg, och vintertid drog hon blusarna på en kälke över Storsjöns is och sålde till arbetarna vid Ed. Hon fanns alltid på plats när det var marknad vid Rännareslätt och i Helgenäs.

Ibland följde hon med byborna när de gick över skogen till Hannäs för att handla. Walldéns hade en dräng som hette Karl-August. Även om han tjänade hela sitt liv på den gården, var han född i Hannäs, och han anförde oftast karavanen över Stjälkhammarsbergen. En gång hade Blus-Anna med sig en fästman hem till stugan (i Ukna). Han hette Tunholm och var litet stillsam och relativt arbetsobenägen. Men Anna kunde arbeta och tyckte om Tunholm. De uppsökte prästen (i Ukna) för att ta ut lysning men nekades. Tunholm kunde ju inte försörja sig själv, och dog Anna, eller blev opasslig, skulle socknen (Ukna) få dra försorg om honom. Han var ju rätteligen Hannäsbo, och skulle så förbli, resonerade församlingens herde. Blus-Anna lät sig inte nedslås utan satte prästen på plats med orden: 'Nåja, Herrens mor var bara trolovad, så då duger det åt Tunholm och mig.' "

Blus-Anna fick sin Tunholm, och genom honom kom Hannäs att berikas med ännu en duktig kvinna, då hon flyttade till honom i den lilla stugan på den blygsamma hörntomten å Ingelstalund.

En domedagspredikan

År 1860 höll den beryktade kyrkoherden Abraham Wikbom i Myresjö, Småland, en domsöndagspredikan av det mera drastiska slaget. Han började med att skildra den yttersta domen, sägande:

”Hören nu vad som skall ske på den yttersta dagen: Då ska alla få eftersom de har förtjänat, både I och jag. Det är ett långt syndaregister som kommer att framdragas, då alla edra illgärningar skall bringas fram i ljuset, I myresjöbor.

Då skall I allt önska att I haven levat som jag lärt, men då är det för sent att ångra sig. Om I då utgjuten hela hav av tårar, skall Herren icke bry sig det minsta därom, ty då är hans straffedag.

Och I mån tro, att den dagen blir inte angenäm för mig heller, ty då skall jag stå till svars för hur jag förvaltat mitt pund, min församling. Och I kan väl tänka er hur jag skall känna mig till mods, då jag tänker på ert andliga tillstånd.

Men jag är dock glad, att jag inte kommer först, utan är en bland de yttersta. Först skall kejsare och konungar, påvar och biskopar redogöra för sina fögderier. Så länge är jag lugn. Men så kommer Herren till oss kyrkoherdar, och då börjar jag bäva.

Han ropar fram mina ämbetsbröder i Moheda, Korsberga, Fröderyd och Vetlanda, och då gömmer jag mig så långt undan som möjligt. Så ropar han: Wikbom, var har du dina får? Jag tiger, för det kanske finns flera präster med det namnet.

Då ljuder hans röst ännu högre: Abraham Wikbom, var har du dina får? Jag tiger likväl, ty kan kanhända har någon mer samma både för- och tillnamn som jag. Herren uppmanar då med tordönsröst titlar och namn och Ortsnamn som gäller mig att komma fram och göra räkenskap.

Darrande ropar jag: Herre, jag har inga får. Bara idel raggiga getabockar! Då kommer det förfärliga svaret: Gånge de till det eviga mörkret, alla dina getabockar!

Vi börjar gå, men då ropar en ängel till mig: Wikbom, Wikbom, gå in i den Herres glädje! Du har gjort ditt bästa för dina myresjöbor.

Då skall jag gå till härligheten och I till förtappelsen.. Omvänden er därför idag!”

SOLVESTADS VATTENGATA

I Solvestads gamla by finns en s.k. "vattengata", troligen en kvarleva sedan tiden före "laga skiftet". Vattengatan börjar utmed Solvestad 3:3s före 1915 ladugårdskulle och går genom "Lindhls hage", sista biten på en mindre ås strax före sjön. Sträckan är stegad till 300 meter lång.

Genom denna en gång av flera bönder i byn använda vattengata motades korna till vatten då källorna sinade och då "väglaget" inte lade hinder ivägen, då fick de väl köra vattentunnor med häst; jag minns hur min far, min äldsta syster Allis, min äldste bror och jag själv kört vattentunna på kälke. Vi körde ut på isen på sjön, högg ett hål och fyllde tunnan med hink. Vid hemkomsten till ladugården öppnade vi båda ladugårdsdörrarna och körde in med tunnan på ladugårdsgolvet, på detta sätt frös inte tunnans kran.

Min far var den siste av bönderna i byn, vars ladugård låg så att han kunde använda vattengatan, så att korna själva fick gå till vatten morgon och kväll, vår och höst. Detta komotande och vattentunnekörande fortsatte ända fram till 1940-talet, då elström och hydrofor kom som en befrielse.

Grannen, Gunnar Pettersson, använde aldrig vattengatan på grund av sin ladugårds läge i förhållande till den, utan han körde med tunna från "Hornwallslonn" (badplatsen), om sommaren med vagn om vintern med kälke. Men han löste vattenfrågan med vindmotor långt innan elströmmen kom och långt därefter.

Så är vattengatan ett minne blott, men den nyttjas fortfarande av yngre nötdjur och sinkor, som tidvis om somrarna betar i Lindhls hage, men de motas inte längre, utan de är mera fria nu och går till vatten när det passar dom.

Vid Birger Trozells bår den 9 februari 1985

En av arbetets söner, som alltid arbetat ovanligt hårt
och med rätta blivit mycket prisad,
har nu nått den slutliga vilan.
Till arbetet kom han före bruklig tid
men gick hem därifrån precis på minuten.
Han arbetade uthålligt, som en maskin,
och ödslade under arbetets gång ingen tid på samtal,
inte med någon.
Han var en ovanlig människa;
ingen som sett honom arbeta kan glömma honom.
Men han var också rejäl, han sa sin mening
och han stod vid sitt ord.
Han betalade allt kontant eller i förskott,
han gjorde rätt för sig mot alla.
Han var en bra kamrat
och en god granne.
Han var anspråkslös och tacksam.
Han fägnade sina besökare,
han matade det vilda, i den mån han kunde.
Han läste mycket.
Han var en ovanlig människa;
ingen som haft med honom att göra kan glömma honom.
Detta är orimmade minnesverser,
men alla som kände Birger vet,
att innehållet rimmar med verkligheten.
Birger är värd allt vårt tack;
vi tackar hans Skapare.

Carl-Erik

Kvarnvik Bygdegård 17 mars 1996, Hannäs Hembygdsföreningsårsmöte./ Stolpar till föredrag:

Trädet i hagen, trädet i skogen. Ett folks kultur kan liknas vid ett träd, det ensammas förkrympta former; för tätväxande "skaver" på varandra; lagom avstånd får träden att sträva mot höjden.

Men trädet behöver också fäste i jorden och näringen därifrån.

Kännetecken för ett folks kultur är dess omsorg om sina "rötter", det ursprungliga, varifrån dess frö har grott och utvecklats; det är så vi ska se på våra hembygdsgårdar och deras samlingar av gamla redskap och äldre maskiner.

Men till det gamla och stimulerande för nutidsmänniskan hör också minnena av människor, och händelser, vardagliga liksom stora, gärna från farföräldrars- och morföräldrars tid.

Min far och slåttermaskinen och statusen att köra den.

Far tog olovandes en ung häst till skogen och släpade timmer med den, så gjorde ingen klok m. ^{DA}

Verner Södergren berättade om sädesslätter med liar och kvinnfolken myckna arbete som upptagare.

När karlarna åt middag fick kvinnorna mjölka nykalvade kor och ge kalvarna mjölk.

När de hade ätit fick de diska och hjälpa till med em. kaffekorgar med karlarna sov middag.

När sedan de utvilade karlarna satte igång meja, så skulle kvinnorna följa dem i hasorna.

Kraven på kvinnorna är omänskligt också idag; De skall bära barnen och föda dom, ha omsorg om deras vård och kläder bittida och sent.

Samtidigt skall de konkurrera med männen i arbetslivet, och när de gör samma arbete som männen så får de oftast lägre lön, och som plåster på såren får de mindre pensionspoäng.

Hemarbetet värderas inte idag, det som är så viktigt för en familj, ~~som~~ är så "tråkigt; man kan bli vansinnig när man skall dammsuga!

2/ Slåttermaskinens avläggningsgrind. 4 upptagare.

Två sätt att binda kärvarna, som kallades "necker"

Konsten att slipa en lie och nyttan därav.

"Kraka" havre kallades också "röka" havre, eller var röka något annat sätt? Man använde också ordet "sädesskyl".

3 olika sätt att "sätta upp havre: I Solvestad; i Styra s:n på slätten; i Ringarum.

Körverken och körhusen. Från Norge, pojken i tunnan

Körverken= stiftsverken sprutade allt i ett hörn, säd, agnar och halm. Halmen skakades med gafflar och säden med agnarna vannades med "Vallavanna 2".

"Hallingströmsverket" krävde minst 10 man.

Verket drev med tändkulemotor och dragremmen gick över bygata. En maskinist visade bilarna till gödselstacken.

I Styra s:n (1936) hade man till det stora byverket 1 transformatorvagn och 1 vagn med den stora elmotorn; förut hade de ångmaskin.

Malte Jonsson: Elstolparna till Hannäs lades ut 1938 och södra Hannäs fick el 1939.

Min far och den första elmotorn och vedkapan.

Ända fram till början av 1952 skulle hästarna gå på bygatan och beta av renarna, vilket för byn blev 5 grindar på cirka 500 meter.

Ålängsgrinden slog prästens häst på hasorna.

Rovvällingen i Mantorp

De första bilarna dök upp hemikring efter första världskriget i början av 1920-talet. Många bönder blev rädda; Bilen från Fröjerum.

3/ De första bilarnas behagliga hastighet: 1914:
Friggestorp - Falerum, 15 km i dagsljus, 10 km i
mörker och dimma.

Nya vägen Valdemarsvik - Falerum med början 1927.
Göteborgarna och fotbollen. Åtgång på galocher.

Skrickerums stolta fotbollslag; det vattenfyllda
diket och det låga hönsnätet o bollen i diket.

Dä va inte Guds vilje att forbollen skulle ta
ihjälén utan dä va blinntarmen.

Steppen och solrosen.

Sanslös och ögoncacaon och det misslyckade dopet.

Jag drack mycket Ögoncacao i min barndom och
dess inverkan sitter i än; hade dä ä mä dä
värste ja vet-men ja slipper inte unna.